

Csapodi Csaba: A „Magyar Codexek” elnevezésű gyűjtemény (K 31–K 114) Bp. 1973. (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Kézirattárának Katalógusai, 5.) 133 l.

Az Akadémiai Könyvtár kéziratos állományát feltáró katalógusok sorában — Balázs Béla, Zalka Máté hagyatéka, a Vörösmarty- és Csokonai-levelezés, az Ady- és a Bolyai-gyűjtemény után — most az a kollektív kerület földolgozása, mely a régi magyar irodalom kutatói részéről a legnagyobb érdeklődésre tarthat számot. A füzet eredménye is, megmutatója is annak a derekas rendezés és feltáró munkának, mely az utóbbi esztendőkből tudományos életünk e műhelyében folyt, s melynek nyomán új, egységesebb és áttekinthetőbb arculatot kapott többek között a „Magyar Codexek” nevű szak is. Ez az idők folyamán meglehetősen vegyes tartalommal telítődött fel, ezért most ésszerűen kiiktatták belőle az újabb korú, ma már kevésbé értékes másolatokat (ezek az anyagnak több mint felét tették), kiegészítették néhány különleges értékű darabbal, a magyar nyelvemlékekkel (1550 előtti magyar nyelvű oklevelek, magyar szövegeket tartalmazó kódexek, ősnymtatványok stb.).

84 kötetet foglal most magában a gyűjtemény. Első a Besztercei Szójegyzék, utolsó a famózus Rohonci-kódex, közül pedig — hogy csak néhányat említsünk — Vér András menedéklevele, a Guary-kódex, a Gyöngyösi-, a Virginia-, a Czech- és a Lányi-kódex, az Érsekújvári-kódex, Molnár Albert autográf versei, Wathay énekeskönyve, a Detsi-kódex, Beniczky Péter versei, a Wittnyédy—Zrinyi-leveleskönyvek, a Vitorisz-kódexek, Petrőczy Kata Szidónia versei, Cserei saját kezű Históriaja és jegyzőkönyvei.

Az érték maximális részletességre és pontosságra kötelezte az összeállítót, aki e kötelezettségének maradéktalanul eleget is tett. Annál is örvendesebb ez, mert a leírt kötetek túlnyomó többségéről eddig nem volt modern igényeket kielégítő leírásunk, tekintélyes részéről pedig semmilyen sem. (A kiadvány természetéből következőleg a sajtóhibák elkerülhetetlenek: forgalmi 7. lap, *precalrum* 8. lap, a következők S - -pta nyilvánvalóan S[*cri*]pta; Szantpáli 32. lap; a mutatóban Czenstochowa. A névmutató számai sem föltétlenül pontosak: Sasvári Dezső 79. lap, Szerémy Illés 69. lap; — persze, nem böngészünk végig.) A címadatok és a kötet szorosan vett bibliográfiai leírása után minden tétel tájékoztat az írás, a díszítés, a kötés, a keletkezés helye felől, ismerteti az egyes részeket tartalmát, megadva a kezdő és záró szavakat, megjegyezve a részletre vonatkozó különös tudni-

valókat. A tétel második része alaposan — olykor kisebb tanulmányhoz illő alapos-sággal — értekezik a posszessorokról, a kötet történetéről, levéltári forrásokról is utalva, felsorolja a kiadásokat, a kötetre és a benne foglalt egyes darabokra vonatkozó, lehetőleg teljes irodalmat. (Egyik-másik tétel több lapra terjed.) Ez egyben súlyos adósságokra is figyelmeztet: még nincs nyelvemlékeink mindegyikéről kiadás (K-38, 48, 49, 50, 52); igen sok írás — a legfontosabbak közül is — nyolcvan-száz évvel ezelőtt vagy még régebben látott utóljára napvilágot (K-31, 33, 35, 36, 39, 40, 45, 46, 47, 51, 52, 100. stb.); nem egy akad, melyről a tudományos irodalom egyáltalán nem vagy alig vett tudomást (K-38, 44, 48—52, 53/III, 57, 60, 63, 73, 75, 93, 97, 103—105, 106. stb.). Az is elgondolkoztató, mily kevésbé tudtunk „betörni a világpiacon” azzal a készlettel, amit szerte Európában szívesen fogadnának. A nemzetközi érdekű szövegek túlnyomó többségét csak magyar szempontból tártuk föl, az idegen nyelvű közleményeket az újunkon összeszámolhatjuk, az anyagot hasznosító külföldi kutató meg éppenséggel alig-alig akad.

A kötetet kísérő apparátus a legszükségesebbre szorítkozik. Névmutató van (külön a tulajdonosokról meg a scriptorokról), van egy konkordancia a régi és az új jelzetek között. Itt valamivel több nem értett volna. Nincs mutató a kezdősorokról, legalább a versekéről. Többnyire hiányoznak az utalók (Somorja—Samarja), holott a régies és modern írásmód különbsége (Beokeni—Bekény, Zeghedinus—Szegedi és számos hasonló) a külföldi olvasó számára egyes neveket szinte föltalálhatatlanná tesz. Az idézett incipit- és explicit-szövegek mutatkozásában is van némi következetlenség (Aranyszájú Sz. János a 14. lapról megtalálható, Alexander Magnus a 8.-ról nem, a személynevek általában föllelhetők, a helynevek nem). Mindez, persze, kevésbé lényeges. A magyar antikvitás kutatói egy ezután már nélkülözhetetlen kézikönyvvel gazdagodtak, s föltámadt a remény arra, hogy a többi — régi anyaggal hasonlóképpen gazdag — könyvtárunk számára sem lesz lehetetlen ilyen tárgyú és színvonalú kiadvány közreadása. *Kulcsár Péter*

Chronica Hungarorum. Finita Bude A. D. 1473 in uigilia penthecostes per Andream Hess. Hasonmás kiadás. Utószót írta: Soltész Zoltánné. Fordította: Horváth János. Bp. 1973. Magyar Helikon — Európa K. 138, XVII. l. 67 faksz. levél

A magyarországi könyvnyomtatás félezer éves évfordulója alkalmával számos kiadvány látott napvilágot, amely ezzel a neve-

zetes jubileummal több-kevesebb kapcsolatban áll. Ezek közül kimagaslának az első hazai könyv, a *Chronica Hungarorum* hasonló kiadásai. Az 1473. június 3-án Budán Andreas Hess műhelyében elkészült kötet fakszimile formában történő közreadására Soltész Zoltánné rövid, francia nyelvre fordított nyomdatörténeti előszavával, 1972. évszámmal a nemzetközi könyvnev alkalmával került sor. A hazai könyvnyomtatás 1973. évi évfordulójára azután a krónika hasonló kiadása mellett annak szövegét magyar fordításban és a nyomdatörténeti utószót bővített formában jelentette meg a Magyar Helikon kiadó.

A két kiadás fakszimile része lényegében azonos, mert technikai okok miatt a kiadó a magyar változatban már csak a legutolsó lap kézirásos szövegének beemeléseivel tudta honorálni a francia szövegű kiadással kapcsolatos korábbi kritikai észrevételeket (vö. *Magyar Könyvszemle* 1973. évi 2. sz.).

Az utóbb megjelent magyar változat különös értéke, hogy amivel az első szövegkiadás (Podhradczky József: *Chronicon Budense*. Buda 1838.) és az első hasonló kiadás (Fraknói Vilmos gondozásában: Budapest 1900.) adós maradt, a *Chronica Hungarorum* szövegének magyar fordítását is közreadta. Erre különösen nagy szükség volt, hiszen a latin nyelv ismerete az utóbbi évtizedekben egyre rohamosabban háttérbe szorult. Horváth János avatott fordításában a krónika magyar szövegében teljes terjedelmében új életre kelt, és mindenki számára érthetővé és közvetlenül hozzáférhetővé vált. Ez jól olvasható és gördülékeny stílusban tudományos igényességgel a legnagyobb hitelességgel adja vissza az eredetét.

A fordítás szempontjait és módszerét Horváth János a kötetben röviden ismertette (138—139.). Ezen belül külön figyelmet érdemel, hogy „az egyes régies és latinus személy- és helyneveket a fordításban többnyire a ma használatos magyar alakjukban adtuk meg. Ezzel egy sereg névmagyarozó kommentár, ill. jegyzet volt megtakarítható”. Ez valóban igen szellemes és gazdaságos megoldás, aminek következtében „a magyar fordítás — ebből a szempontból — a szöveg-magyarozat funkcióját is magára vállalta”. Horváth János ugyanilyen nagyfokú mértéktartást tanúsított írása terjedelmét illetően is a kiadványban a krónika eredetéről szóló rövid összefoglalásban (137—138.). Ebben rendkívül sommásan ad világos áttekintést az összefüggésekről, amely a Hess-féle kiadás és a többi krónika szövege között megállapítható.

Soltész Zoltánné nyomdászattörténeti utószavában — elsősorban Fitz József monográfiája (*Hess András, a budai ősnymdász*. Budapest 1932.) nyomán — összefoglalta a

budai műhelyre és annak fennmaradt termékeire vonatkozó eddigi megállapítások lényegét, amelyet saját kutatási eredményeivel egészített ki. Így sikerült tisztázni, hogy a *Chronica Hungarorum*-nak a római Accademia de Lincei-ben levő Biblioteca Corsiniana-ban őrzött példánya a neves Rossi-féle könyvtárból származik.

Külön kell szólni az új hasonló kiadások kiállításáról. A rendkívül izléses védőborító anyagában és kivitelében megegyezik a kötetablák burkolatával: világosszürke, enyhén folyhos papíron fekete felírat mind a gerincen, mind az első táblán, az utóbbin még egy arany Aldus-levéлке. A gondos besztású címlap ezt a levélkét a címszöveg mellett, valamint — kisebb fokozatban — a szövegrészek között elválasztójelként a könyv külső kontónsán használt szürke színben „visszhangozza”. A kötet belső tipográfiája is figyelemre méltóan gondos és szép. A magyar könyvnyomtatás nagy jubileumára megjelentetett munka megtervezése Szántó Tibor ízlését, kivitele pedig a Zrínyi nyomdát dicséri.

Borsa Gedeon

Bertók László: Így élt Csokonai Vitéz Mihály. Bp. 1973. Móra K. 208 l.

Tüskés Tibor: Így élt Zrínyi Miklós. Bp. 1973. Móra K. 200 l.

Sokáig úgy látszott, hogy a hagyományos ifjúsági életrajz-regény társadalmi átalakulásokkal, a fiatal olvasóközönség táborának szélesedésével s mindig újabb és újabb cseréjével dacoló hatalmát nem törli meg semmi. Hiába dúltak az elmúlt évtized során ama szenvedélyes, viharos viták, amelyeknek tétje egy tárgyilagosabb, arnyaltabb történelemszemlélet érvényrejuttatása volt, hiába feszítették szét ezek a néha túl hangos eszmecserék a különféle hazai tudományos műhelyek falait, hiába inspirálta és erősítette ezt a folyamatot az irodalom s különösképpen a filmművészet, a hagyományos ifjúsági életrajz-regény — ha más-más koncepciók jegyében is, de könnyed, egyértelmű fordulatossá cselekményre támaszkodó, az ellentmondó tényekkel nem törődő, eszményítő módszerében változatlanul — mint valami régies formájú, ám szükséges használati tárgy kikezdetlenül állt a helyén. Pedig a fiataloknak szánt olvasnivalók gazdája, a Móra Ferenc Könyvkiadó már régóta érezte e téren a megújulás szükségét: a *Nagy emberek élete*-sorozat a sejtethető elképzelések szerint szakítani kívánt a konvenciókkal; elemzőbb, tárgyyszerűbb, ismeretekben gazdagabb biográfiákat szeretett volna az érdeklődő-eszmélkedő tizenévesek kezébe adni. A sorozat egyenletlen színvonala — a skála